

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Taustatietoa kriiseistä ja henkisestä tuesta	3
Kriisien määrittely	3
Traumaattisen kriisin vaiheet ja kriisistä toipuminen	3
Kriisitilanteiden ennaltaehkäisy ja kriisitilanteisiin varautuminen	4
Psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen	4
Toimintamalleja äkillisissä kriisitilanteissa	4
Opiskelijan kuolema	5
Henkilökunnan jäsenen kuolema	5
Opiskelijan tai henkilökunnan jäsenen perhe- tai ystäväpiirissä sattunut kuolemantapaus	6
Itsetuhoisuus	6
Vakava väkivalta ja sen uhka	6
Onnettomuus tai tapaturma	7
Oppilaitoksen turvallisuuteen kohdistuva uhkailu	8
Tulipalo, säteilyvaara, kemiallinen uhka tai pommiuhka	8
Aseellinen uhkaus	8
Kriisien ehkäisy ja selviytymisen tukeminen	9
Masennus ja psykoottinen käyttäytyminen	9
Koulukiusaamiseen puuttuminen	10
Päihteiden käyttöön puuttuminen	10
Perheväkivaltaan puuttuminen	10
Tiedottaminen kriisitilanteissa	11
Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi	11
Tärkeät puhelinnumerot ja hätäensiapuohjeet	11

Johdanto

Tässä suunnitelmassa on yleistä tietoa äkillisten kriisitilanteiden asianmukaisesta käsittelystä Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän toimipisteissä. Suunnitelma on laadittu huomioiden OPH:n määräys yhteisölliseen opiskeluhoitosuunnitelmaan sisällytettävästä kriisisuunnitelmasta. Tämän suunnitelman lisäksi jokaisessa toimipisteessä on pelastussuunnitelma, joka ohjaa toimintaa mm. palo - ja onnettomuustilanteissa.

Kriisitilanteissa toimintavalmius perustuu etukäteen valmisteltuun toimintamalliin. Jokaisessa toimipisteessä toimii turvallisuudesta vastaavan toimialapäällikön johdolla kriisiryhmä, jonka vastuulla on varmistaa toimintamallin mukainen toiminta. Kriisiryhmä päättää äkillisessä kriisitilanteessa tukitoimista ja kokoontuu tarvittaessa mahdollisimman nopeasti arvioimaan tilannetta.

Keudassa voi sattua traumaattisia tapahtumia, kuten esimerkiksi väkivallan kohteeksi joutuminen, onnettomuudet, tulipalo tai läheisen vammautuminen tai kuolema. Traumaattinen kriisi voi aiheuttaa psyykkisiä jälkireaktioita. Useimmat psyykkisen trauman uhrin eivät tunnista avun tarvettaan, joten henkistä tukea on tarjottava aktiivisesti. Henkinen tuki tarkoittaa toimintatapaa, joka kattaa fyysisen ja psyykkisen ensiavun ja muun läheisten tai ammattilaisten antaman avun.

Tämän suunnitelman laadinnassa on hyödynnetty Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän Kriisisuunnitelmaa.

Taustatietoa kriiseistä ja henkisestä tuesta

Kriisien määrittely

Kriisi tarkoittaa ihmisen joutumista elämäntilanteeseen, jossa hänen aikaisemmat kokemuksensa ja keinonsa eivät riitä uuden tilanteen ymmärtämiseen ja psyykkiseen hallitsemiseen. Kriisit jaetaan karkeasti kehityskriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin. **Kehitys kriisit** ovat elämän siirtymäkausiin liittyviä ja kypsymiseen kuuluvia. **Traumaattiset kriisit** aiheutuvat äkillisistä, odottamattomista ja voimakkaista tapahtumista, joihin ihminen joutuu valmistautumattomana ja joiden seurauksena ihmisen perusturvallisuus järkkyy.

Ihmiset kohtaavat arkielämässään traumaattisia tapahtumia, kuten esimerkiksi väkivallan kohteeksi joutuminen, onnettomuudet, kodin tuhoutuminen, läheisen sairastuminen tai kuolema. Traumaattinen kriisi aiheuttaa lähes jokaiselle psyykkisiä jälkireaktioita. Useimmat psyykkisen trauman uhrin eivät tunnista avun tarvettaan, joten henkistä tukea on tarjottava aktiivisesti. Henkinen tuki tarkoittaa toimintatapaa, joka kattaa fyysisen ja psyykkisen ensiavun ja muun läheisten tai ammattilaisten antaman avun.

Traumaattisen kriisin vaiheet ja kriisistä toipuminen

Traumaattinen kriisi tulee odottamatta ja yllättäen. Traumaattisesta kriisistä toipuminen tapahtuu vähitellen ja vaihteittain seuraavasti:

Shokkivaihe

Shokkivaihe seuraa heti traumaa ja sen kesto voi olla lyhyistä hetkistä muutamiin vuorokausiin. Shokkivaihe suojaa mieltä sellaiselta tiedolta, jota se ei kykene vielä vastaanottamaan. Tällöin ihminen ei pysty käsittelemään tapahtunutta. Tavallista on, ettei henkilö ymmärrä tapahtunutta ja usein asioita kielletään shokkivaiheessa. Ihminen saattaa näyttää ulospäin rauhalliselta tai hän voi olla levoton, lamaantunut tai hysterinen. Shokkivaiheessa ihmisen on vaikea ottaa vastaan käskyjä tai ohjeita. Myös tilannehahmotus on puutteellista sekä ajan- ja todellisuudentaju voi olla hämärtynyt.

Reaktiovaihe

Reaktiovaihe voi kestää muutamista päivistä useisiin viikkoihin. Reaktiot ovat eri henkilöillä yksilöllisiä, erilaisia ja niitä voi olla vaikea määrittää. Reaktiovaiheessa ihminen alkaa hahmottaa todellisuutta ja alkaa vähitellen ymmärtää tapahtunutta. Surun ja syyllisyyden tunteet ovat tavallisia ja henkilöllä voi olla tarve etsiä syyllistä tapahtuneelle. Reaktiovaiheeseen kuuluu myös pelkoa, joka voi näkyä myös univaikeuksina ja painajaisina. Muita ruumiillisia reaktioita voivat olla vapina, sydämen tykytys, rytmihäiriöt, pahoinvointi, lihassäryt, väsymys ja huimaus.

Käsittelyvaihe eli läpityöskentelyvaihe

Läpityöskentely tapahtuu useiden kuukausien tai jopa vuoden kuluttua tapahtuneesta. Käsittelyvaiheessa oireet alkavat vähentyä ja ihminen alkaa vähitellen suuntautua tulevaisuuteen ja ottamaan vastaan uusia kokemuksia. Syyllisyys sekä vastuu tapahtumasta on helpompi kestää. Ihminen pystyy palaamaan normaaleihin työ- ja arkirutiineihinsa.

Uudelleen käsittelyvaihe

Uudelleen käsittely on traumaattisen kriisin vaiheista viimeinen. Se kestää läpi elämän. Traumaattinen tapahtuma säilyy muistoissa, mutta se ei estä elämästä täysipainoista elämää. Henkilön järkkynyt itsetunto on palautunut ja vaikeat tunteet on läpikäyty. Uudelleen suuntautumisen vaihe edellyttää, että henkilö on käsitellyt tunteet käynyt läpi kriisin. Kriisistä tulee vähitellen osa elämää eikä sitä tarvitsekaan unohtaa. Kriisin onnistunut läpikäyminen voi vahvistaa ihmistä. On mahdollista, että tapahtunut kriisi voi auttaa selviytymistä tulevilla vaikeilla elämänvaiheilla.

Kriisitilanteiden ennaltaehkäisy ja kriisitilanteisiin varautuminen

Kriisitilanteita ennaltaehkäisevää toimintaa oppilaitoksissa ovat mm. seuraavat toiminnot:

- myönteisen ja turvallisen ilmapiirin luominen
- yhteisöllinen toimintakulttuuri (tutorointi, sovittelutoiminta, opiskelijakuntatoiminta, oppilaitoksen yhteiset tapahtumat ja teemat)
- selvät pelisäännöt, joista pidetään kiinni (tiukat rajat ei-hyväksyttävälle käyttäytymiselle, pelisäännöistä tiedotetaan myös huoltajia)
- henkilökunnan vastuu valvoa toimintaa ja puuttua asioihin matalalla kynnyksellä
- kiusaamisesta keskustelu, siihen puuttuminen perusteellisesti heti kun asia huomataan
- yhteistyö huoltajien kanssa
- henkilökunnan kouluttaminen
- opiskelijoiden ja huoltajien tiedottaminen opiskeluhuollon sekä yhteistyötahojen palveluista

Kriisitilanteisiin varaudutaan oppilaitoksissa mm. seuraavilla tavoilla:

- ajantasaiset opiskelijan hyvinvointiin tähtäävät suunnitelmat, joita käydään henkilöstön kanssa läpi vuosittain.
- toimipisteissä on nimetty kriisiryhmä, joka kokoontuu suunnitelmallisesti sekä kriisitilanteissa.
- kriisitilanteisiin varautuminen harjoittelemalla mahdollisissa kriisitilanteissa toimimista (opiskelijat/ henkilökunta)
- turvallisuusvalmennus
- psykososiaalisen tuen suunnittelu ja järjestäminen

Psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen

Oppilaitoksissa sattuneiden kriisitilanteiden hoidossa huolehditaan aina asianosaisten psykososiaalisesta tuesta sekä jälkihoidosta. Näillä toimenpiteillä pyritään:

- post-traumaattisten reaktioiden lieventämiseen
- kokemuksen "normalisointiin" ja pääsemiseen mahdollisimman pian takaisin rutiineihin
- sosiaalisen verkoston vahvistamiseen niin, etteivät ihmiset eristäytyisi vaan päinvastoin huomasivat kokemustensa samankaltaisuudet
- arvioimaan debriefingin tarvetta

Kriisitilanteen luonne ja laajuus huomioidaan arvioidaan aina erikseen, toteutetaanko tuki/ jälkihoito yksilö- vai yhteisötasolla. Yhteisötason toimenpiteissä määritellään se, onko kohderyhmänä opiskelijaryhmä tai useampi opiskelijaryhmä, henkilöstö tai koko oppilaitos.

Psykososiaalinen tuki tarkoittaa sitä, että:

- huolehditaan turvallisuuden tunteen lisäämisestä ja varmistamisesta
- huomioidaan tukitarpeet niin yksilö- kuin yhteisötasolla sekä akuutisti että jatkossa
- varmistetaan tarvittavien tukiverkoston toimivuus

Jälkihoito tarkoittaa seuraavia toimenpiteitä:

- huolehditaan yksilöllisistä tukipalveluista joko oppilaitoksen tai ulkopuolisten tahojen toteuttamana
- yhteisöllistä asioiden purkua sekä tilanteen jälkeistä seuranta
- kriisitilanteen jälkeistä, henkilöstön kesken toteutettavaa purkua: mitä tapahtui, miten toimittiin, mitä parannettavaa tulevaisuuden varalle.
- tehty työ raportoidaan ja toimintaa arvioidaan kehittämisen näkökulmasta.

Toimintamalleja äkillisissä kriisitilanteissa

Kriisit aiheutuvat äkillisistä, odottamattomista ja voimakkaista tapahtumista, joihin ihminen joutuu valmistautumattomana ja joiden seurauksena ihmisen perusturvallisuus järkkyy. Tällaisia tapahtumia voivat olla esimerkiksi väkivallan kohteeksi joutuminen, onnettomuudet, kodin tuhoutuminen, läheisen sairastuminen tai kuolema.

Opiskelijan kuolema

Jos kuolema on tapahtunut koulussa tai koulumatkalla, toimipisteen turvallisuudesta vastaava toimialapäällikkö on yhteydessä poliisiin tai hoitohenkilöstöön. Poliisin tehtävänä on viedä kuolinviesti omaisille henkilökohtaisesti. Vasta tämän jälkeen toimialapäällikkö on yhteydessä kuolleen opiskelijan kotiin. Keuda lähettää kotiin surunvalittelukukat tai -adressin. Kuolemantapauksen yhteydessä on aina pyrittävä toimimaan omaisten toiveita kuunnellen ja kunnioittaen. Lähiomaisten kanssa sovitaan Keudan toimenpiteistä sekä opiskelijoiden ja opettajien mahdollisesta osallistumisesta hautajaisiin.

Opiskelijan kuoleman aiheuttamaa surua käsitellään opiskelijan ryhmän kanssa. Käsitely tapahtuu opettajan tai kriisiryhmän jäsenen johdolla. Kuolemasta saa kertoa opiskelijoille, mutta kuolintavasta vain lähiomaisten luvalla. Asiasta on kerrottava ottamalla huomioon nuoren ikä ja kehitystaso. Opiskelijoita autetaan purkamaan ajatuksiaan ja tunteitaan. Heille kerrotaan myös mahdollisista surureaktioista. Muiden ryhmien opettajat kertovat asiasta omille opiskelijoilleen. Tarvittaessa ryhmän opiskelijoiden huoltajille tiedotetaan asiasta opiskelijahallintojärjestelmän kautta toimialapäällikön ohjeiden mukaisesti.

Työntekijöille ja opiskelijoille järjestään tarvittaessa **psykologinen jälkipuinti** (debriefing), jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija, esimerkiksi kunnan kriisiryhmän jäsen. Myös opettajat tarvitsevat tukea. Toimipisteen johto ja opiskeluhuolto huolehtivat tuen järjestämisestä.

Opiskelijalle järjestetään **muistotilaisuus**, johon kutsutaan kuolleen opiskelijan ryhmä, muut opiskelijaystävät sekä oppilaitoksen harkinnan mukaan myös vanhemmat. Lisäksi järjestetään erilaisia **surun käsittelyä helpottavia seremonioita** (hiljainen hetki, suruliputus, kynttilä), joilla on tärkeä merkitys surun kohtaamisessa. Huolellinen paneutuminen asiaan korostaa kuolleen elämän kunnioittamista ja huolenpitoa yhteisön jäsenistä. Seremoniat vahvistavat myös yhteisön yhteenkuuluvuutta ja surun jakamista. Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, koulussa järjestetään jälkikäteen muistotilaisuus. Opettajien on syytä seurata opiskelijoiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta.

Yhteenveto tukitoimista opiskelijan kuolemantapauksessa:

- Järjestetään suruliputus.
- Opiskelijan ryhmälle järjestetään tilaisuus, jossa kerrotaan tapahtuneesta ja vietetään hiljainen hetki (kynttilä, valkoinen liina, muistoruno, laulu, muistosana).
- Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus keskusteluun ja/tai kriisiapuun.
- Otetaan yhteyttä lähiomaisiin ja ilmaistaan osanotto oppilaitoksen puolesta.
- Muistetaan luottamuksellisuus.
- Kunnioitetaan omaisten toiveita.
- Sovitaan oppilaitoksen edustajien/ryhmän osallistumisesta hautajaisiin.

Henkilökunnan jäsenen kuolema

Mikäli kuolema tapahtuu työpaikalla tai työtehtävissä, tulee esimiehen tai hänen sijaisensa olla yhteydessä poliisiin. Poliisin tehtävänä on viedä kuolinviesti omaisille henkilökohtaisesti. Mikäli kuolema tapahtuu työtehtävien ulkopuolella, esimies tai esimiehen kanssa sovittu taho on yhteydessä vainajan kotiin. Molemmissa tapauksissa Keuda lähettää kotiin surunvalittelukukat tai -

adressin. Kuolemantapauksen yhteydessä on aina pyrittävä toimimaan omaisten toiveita kuunnellen ja kunnioittaen. Lähiomaisten kanssa sovitaan Keudan toimenpiteistä sekä mahdollisesta osallistumisesta hautajaisiin.

Toimialapäällikkö tai kriisityöryhmän jäsen kertoo tapahtuneesta henkilöstölle sekä tarvittaessa opiskelijoille. Toimipisteessä järjestetään **muistotilaisuus**. Kuolemantapauksen yhteydessä on tärkeää antaa henkilökunnalle sekä tarvittaessa opiskelijoille mahdollisuus ilmaista suru ja osanotto.

Opiskelijoille ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajille tiedotetaan asiasta opiskelijahallintojärjestelmän kautta. Kuolleen työntekijän työtovereille ja tarvittaessa opiskelijoille järjestetään **psykologinen jälkipuinti**, jonka tarve ja toteutusmuoto arvioidaan yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

Yhteenveto tukitoimista henkilökunnan jäsenen kuolemantapauksessa:

- Järjestetään suruliputus.
- Otetaan yhteys seurakuntaan.
- Henkilön työpaikalla järjestetään tilaisuus, jossa kerrotaan tapahtuneesta ja vietetään hiljainen hetki (kynttilä, valkoinen liina, muistoruno, laulu, muistosana).
- Henkilökunnalle ja tarvittaessa opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus keskusteluun ja/tai kriisiapuun.
- Otetaan yhteyttä lähiomaisiin ja ilmaistaan osanotto työnantajan puolesta.
- Muistetaan luottamuksellisuus.
- Kunnioitetaan omaisten toiveita.
- Sovitaan Keudan edustajien osallistumisesta hautajaisiin.

Opiskelijan tai henkilökunnan jäsenen perhe- tai ystäväpiirissä sattunut kuolemantapaus

Opettaja tai esimies ilmaisee osanottonsa ja keskustelee välittömästi tiedon saatuaan omaisensa menettäneen henkilön kanssa. Tarvittaessa henkilö ohjataan kuraattorin / opiskelija- tai työterveydenhoitajan / kriisiryhmään kuuluvan luokse. Laajempi tiedottaminen asiasta ryhmälle / kouluyhteisölle tapahtuu vain asianosaisen luvalla ja hänen haluamallaan tavalla.

Itsetuhoisuus

Itsetuhoisuudella tarkoitetaan kaikkea sellaista toimintaa, johon liittyy jonkinasteisia ajatuksia itsensä vahingoittamisesta tai itsetuhoisia tekoja. Jos havaitaan itsetuhoisuuteen viittaavia merkkejä, opiskelijoiden osalta ollaan yhteydessä opiskeluterveydenhuoltoon tai kuraattoriin ja henkilökunnan osalta työterveyshuoltoon. Lisäinformaatiota havaintojen tekemiseen löytyy thl.fi -sivuilta kohdasta "itsetuhoisuus".

Itsemurhalla uhkaava henkilö on aina pyrittävä ohjaamaan ammattiavun piiriin. Hoitoonohjauksesta vastaa yleensä työterveyshuolto-/opiskeluhuoltohenkilöstö. Henkilö voidaan ohjata myös suoraan terveydenhuollon päivystäviin yksiköihin, mikäli työterveyshuolto-/opiskeluhuoltohenkilöstö ei ole tavoitettavissa tai henkilö niin itse haluaa. On tärkeää varmistaa se, että henkilö pääsee tarvitsemansa avun piiriin.

Vakava väkivalta ja sen uhka

Oppilaitoksessa voi olla tilanteita, joissa joku käyttäytyy uhkaavasti tai väkivaltaisesti. Uhkaava ja väkivaltainen käyttäytyminen voi kohdistua itseen, toiseen henkilöön tai kiinteistöön. Tällainen käyttäytyminen voi ilmetä fyysisenä tai sanallisena, sosiaalisen median, puhelujen tai tekstiviestien kautta. Uhkaavassa tai aggressiivisessa käyttäytymisessä pyritään tilanne ensisijaisesti rauhoittamaan puhumalla. Ohessa on yksi mahdollinen tapa hoitaa tilannetta:

Tee nopea tilannearvio:

- Älä aliarvioi tilanteen vakavuutta kohteen ulkoisen olemuksen perusteella.
- Älä koskaan mene tilanteeseen väliin yksin.
- Käske/pyydä muut paikalla olijat siirtymään kauemmaksi.
- Pysy itse rauhallisena. Käyttäydy päättäväisesti ja varmasti. Muista, että rauhallisuus tarttuu!
- Pidä katsekontakti uhkaavaan henkilöön. Osoita hänelle, ettet pelkää, mutta et myöskään ole uhka hänelle. Pidä kätesi näkyvissä ja vältä äkkinäisiä liikkeitä.
- Älä kosketa vihaista ihmistä. (Reviiritietoisuus: kunnioita myös omaa reviiiriäsi)
- Jos huomaat itse kiihtyväsi, yritä ottaa etäisyyttä tilanteeseen.
- Pyydä henkilöä istumaan ja istuudu itsekin. Tilanteen kärjistymisen varalta pidä itsellesi pakoreitti ovelle avoimena.
- Pyri myös saamaan jokin este kuten esim. pöytä tai tuoli sinun ja uhkaajan väliin.
- Yritä saada henkilö puhumaan ja kertomaan, mistä on kysymys. Kuuntele! Näin saat myös aikaa oman toiminnan suunnitteluun.
- Ystävällisyys voi edesauttaa tilannetta. Sano hänelle jotakin positiivista.
- Anna henkilölle mahdollisuus perääntyä tilanteesta kasvonsa säilyttäen.
- Hyvin aggressiivisessa tilanteessa kutsutaan paikalle poliisi.

Väkivallan kohteeksi joutunutta ei saa jättää yksin. Uhria rauhoitetaan ja selvitetään mahdollisten vammojen laatu jatkotoimenpiteitä varten. Aggressiivisen käyttäytymisen tai väkivallan kohteeksi joutunut toimitetaan välittömästi joko terveyskeskukseen tai poliisilaitokselle. Tarvittaessa joku henkilökuntaan kuuluvista lähtee saattajaksi. Esimies tai opettaja tekee tapaturmailmoituksen.

Häiritsevästi käyttäytynyt henkilö puhutellaan esimiehen tai opettajan toimesta ja tarvittaessa ohjataan työterveyshuollon /terveydenhoitajan tai kuraattorin kautta saamaan apua. Henkilökunnan turvallisuuden takaamiseksi on tärkeää, että opiskelijan kanssa keskusteltaessa on useampi henkilö paikalla, ainakin akuutissa tilanteessa.

Tapahtuneesta ilmoitetaan välittömästi alaikäisen opiskelijan vanhemmille. Työterveyshuolto tai opiskeluhoitohenkilöstö varmistaa, että asianosaisille järjestetään riittävästi psykososiaalista tukea.

Henkilökuntaan kuuluvan osalta esimies on tarvittaessa yhteydessä lähiomaiseen. Esimiehen tehtävänä on järjestää tukea henkilökunnalle esim. työterveyshuollon kautta.

Tarvittaessa tehdään rikosilmoitus poliisille ja lastensuojeluilmoitus. Jos väkivallan kohteena on alle 15-vuotias, on lieväkin pahoinpitely virallisen syytteen alainen rikos. Jos kyseessä on opiskelijoiden keskinäinen väkivalta, asian käsittelyä jatketaan akuutin tilanteen jälkeen oppilaitoksessa. Käsittelyyn osallistuu asianosaisten lisäksi opiskeluhoitohenkilöstö. Väkivaltilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö tapahtunutta oppilaitoksessa muidenkin opiskelijoiden kanssa.

Mikäli väkivallan tekijänä on opettaja tai muu työntekijä, oppilaitoksen johdon on puututtava asiaan välittömästi. Tapahtumien kulku on selvitettävä keskustelemalla opiskelijan ja työntekijän kanssa. Myös huoltajien näkemyksiä on kuultava. Tarvittaessa käytetään myös ulkopuolista asiantuntija-apua. Henkilökunnan osalta väkivaltainen käytös aiheuttaa aina kirjallisen varoituksen.

Onnettomuus tai tapaturma

On mahdollista, että onnettomuustilanteissa on paikalla ainoastaan opiskelijoita. Tällöin opiskelijat ovat vastuussa välittömästi auttamisesta ja henkilökunnan hälyttämisestä paikalle. Silloin, kun henkilökuntaan kuuluva on paikalla, hän vastaa sairauskohtauksen saaneen tai onnettomuuteen joutuneen välittömästi auttamisesta. Henkilökunnan tehtävänä on arvioida tilanteen vakavuus ja ulkopuolisen avun tarve. Vakavissa tilanteissa soitetään välittömästi hätänumeroon ja tilataan ambulanssi ja muu tarvittava apu paikalle. Ensiavun järjestämisen lisäksi on aina huolehdittava sairastuneen tai loukkaantuneen psyykkisestä tukemisesta.

Erityisesti vakavammissa tilanteissa on tärkeää huolehtia siitä, että muut opiskelijat saadaan pysymään poissa tapahtumapaikalta. Tapahtuneen silminnäkijät ovat yleensä järkyttyneitä näkemästään ja heidän välittömästi tukemisestaan on muun henkilökunnan huolehdittava. Kriisiryhmä järjestää mukanaolijoille/koko henkilökunnalle purkukeskustelun ja päättää, kutsutaanko ulkopuolista apua jälkihoidosta huolehtimaan.

Vakavissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa tiedotetaan aina toimialapäällikköä tapahtuneesta mahdollisimman pian. Toimialapäällikkö ilmoittaa tapahtuneesta opiskelijan kotiin tai henkilökuntaan kuuluvan läheisille. Jos joku menehtyy sairauskohtaukseen tai tapaturmaisesti, tiedotetaan asiasta julkisesti vasta, kun omaiset ovat saaneet tiedon tapahtuneesta. Tiedottaminen kouluyhteisön ulkopuolelle tapahtuu kriisiviestintäsuunnitelman mukaisesti. Tiedottamisessa kunnioitetaan omaisten toiveita.

Esimies tai opettaja tekee tarvittaessa tapaturmailmoituksen vakuutusyhtiölle.

Oppilaitoksen turvallisuuden kohdistuva uhkailu

Oppilaitoksen, opiskelijoiden tai henkilökunnan turvallisuutta uhkaavat viestit (esim. kirjalliset uhkailut tai uhkaavat sähköpostit, nettikirjoitukset, keskustelukanavaviestit, tekstiviestit) ovat aina poliisiasioita. Huhut viesteistä leviävät kouluyhteisössä erittäin nopeasti ja saattavat normaalin koulurytmin epäjärjestykseen. Huhut aiheuttavat opiskelijoissa ja henkilökunnassa pelkoa, ahdistusta, onnettomuutta ja jopa paniikkireaktioita.

Oppilaitoksen turvallisuutta uhkaavien huhujen tai todellisten uhkailujen yhteydessä tiedotetaan asiasta välittömästi toimialapäällikölle. Toimialapäällikkö ottaa yhteyttä turvallisuuspäällikköön tai hänen sijaiseensa. Yhdessä päätetään yhteydenotosta poliisiin ja toimipisteen kriisiryhmän kokoontumisesta. Näin voidaan eh-käistä huhuista tai uhkauksesta aiheutuvia reaktioita ja palauttaa koulutyö normaaliin tilaan. Tiedottaminen kyseisissä tilanteissa tapahtuu kriisiviestintäsuunnitelman mukaisesti.

Kun uhkaava tilanne on ohi, toimialapäällikkö ja kriisiryhmä päättävät yhdessä henkilökunnan kanssa tapauksen jälkihoidosta. Osallisille opiskelijoille, opiskelijaryhmille ja henkilökunnalle järjestetään keskusteluapua tai tilanteen jälkipuinti. Henkilökunnalle järjestetään mahdollisuus hakea apua työterveyshuollosta. Esimiesten tehtävänä on olla yhteydessä työterveyshuoltoon ja tarjota aktiivisesti apua henkilökunnalle.

Tulipalo, säteilyvaara, kemiallinen uhka tai pommiuhka

Onnettomuuksien yhteydessä arvioidaan tilanteen vakavuus ja toimitaan sen mukaisesti. Toimipisteillä on pelastussuunnitelmat. Paikkakunnilla, joiden kautta kuljetetaan vaarallisia aineita, on erityisen tärkeä varautua onnettomuus- ja katastrofitilanteisiin.

Pommiuhasta ilmoitetaan välittömästi poliisille. Opiskelijat ja henkilökunta ohjataan ulos rakennuksesta. Tilanteessa toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. Pommiuhkauksiin on suhtauduttava aina vakavasti, vaikka ne usein osoittautuvatkin aiheettomaksi.

Tsekkaa taulu/notecrow

Aseellinen uhkaus

Jos oppilaitoksen käytävältä kuuluu ampumisen ääniä, lukitaan luokkahuone ja laitetaan oven eteen esteitä. Henkilökunnan on varmistettava, että opiskelijat siirtyvät pois ovien läheisyydestä. Opiskelijat ohjataan mahdollisimman turvalliseen kohtaan esimerkiksi kiviseinän viereen. Jos oppilaitoksessa on kaiutinjärjestelmä, kuunnellaan ohjeita.

Seuraavaa ohjeistusta noudatetaan aseellisessa uhkatilanteessa silloin, kun mahdollisen ampujan olinpaikasta ei ole tietoa, eikä koulun tiloista pääse poistumaan turvallisesti.

- Lukitkaa ovet.
- Laittakaa verhot kiinni.
- Siirrä opiskelijat turvallisen seinän viereen makuulleen ns. "kuolleeseen kulmaan" (joka tarkoittaa on yleensä samaa seinä, missä oviaukko on).
- Kasatkaa mahdollisia esteitä oven eteen.
- Sammuttakaa valot ja videotykki.
- Pyydä opiskelijoita laittamaan puhelimensa äänettömälle tai kiinni kokonaan.
- Pysytelkää mahdollisimman hiljaa.
- Soita hätäpuhelu. (Vain opettaja soittaa, jotta hätäkeskus tai puhelinverkko ei ruuhkaudu.)
- Varmista, että muut opettajat ja oppilaat saavat tiedon tapahtuneesta mahdollisimman nopeasti.
- Odotelkaa rauhassa viranomaisen lisäohjeita.
- Jos oveen koputetaan ja henkilö esittäytyy poliisina tai muuna viranomaisena ja pyytää aukaisemaan oven, varmistukaa hätäkeskuksen kautta ensin siitä, että kyseessä on todella viranomainen.

Kriisien ehkäisy ja selviytymisen tukeminen

Henkilöstö: Varhaisen tuen toimintamalli

Opiskelijat: Opiskelijahuoltosuunnitelmat

Masennus ja psykoottinen käyttäytyminen

Masennuksen oireiden tunnistaminen ja erottaminen normaalista nuoruusiän kriisistä on vaikeaa. Oikuttelu, yleinen kielteisyys, stressi ja voimakkaat tunteenilmaukset ovat nuoruusiässä normaaleja ja ohimeneviä. Nuoret eivät aina itsekään tunnista omaa masennustaan, elleivät vanhemmat tai opettajat kiinnitä asiaan huomiota. Perhe, sukulaiset, ystävät ja muu lähiympäristö muodostavat sosiaalisen tukiverkoston, jonka tarjoama tuki voi parhaimmillaan lievittää nuoren yksinäisyyden, avuttomuuden ja toivottomuuden tunteita ja auttaa häntä selviytymään vaikeuksistaan. Koulu on tärkeä osa tätä tukiverkostoa.

Masennuksen oireet ovat monimuotoisia, ja ne vaihtelevat esimerkiksi vaikeusasteen, esiintymistiheyden ja keston mukaan. Elämän kriisitilanteet ja stressi voivat aiheuttaa monenlaisia ohimeneviä mielenterveyden ongelmia, jolloin oireita voi ilmetä myös henkilöillä, jotka eivät sairasta masennusta.

Psykoosin tyypillisiä oireita ovat erilaiset harha-astimukset ja harhaluulot. Harha-astimukset eivät ole aina merkki hoitoa vaativasta psykiatrisesta tai jostain muusta sairaudesta. Harha-astimukset voivat kuitenkin olla ensioireita psyykkisestä sairaudesta. Riittävän ajoissa tapahtuneella hoitoonohjauksella voidaan estää sairaustilan kehittymisen vakava-asteisemmaksi. Alla on kuvattu psykoottisen oirehdinnan piirteitä. Jos opiskelijalla esiintyy kuvattuja oireita paljon, otetaan yhteyttä opiskeluhoitohenkilöstöön tai toimipisteen kriisiryhmään. Heidän tehtävänä on huolehtia asiamukainen hoito opiskelijalle.

Psykoottisen käyttäytymisen mahdollisia oireita ovat:

- vetäytyminen ja pyrkimys olla yksin,
- sekavat tai epärealistiset puheet,

- rituaalit ja pakkotoiminnat,
- suhtautuminen työhön/opintoihin muuttuu, esim. henkilö ei välitä siitä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa,
- erikoinen toiminta, jota ei osaa/halua selittää,
- vihjailu avuntarpeestaan,
- ulkoisen olemuksen äkillinen muuttuminen, esim. hoitamattomuus,
- tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat ja/tai
- harhaluulot.

Koulukiusaamiseen puuttuminen

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998, 28 §) mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Säännökset velvoittavat koulutuksenjärjestäjän huolehtimaan väkivallan ja koulukiusaamisen estämisestä koulussa ja oppilaitoksessa sekä muussa koulun ja oppilaitoksen toiminnassa. (OAJ 2006.)

Kiusaamisella tarkoitetaan toisen henkilön tahallista tai tarkoituksellista, fyysistä tai henkistä loukkaamista tai mielipahan tuottamista. Kiusaamiseen liittyy aina valtaepätasapaino. Kiusaamista voidaan katsoa tapahtuneen silloin, kun joku henkilö kokee itse tulleen kiusatuksi. Teon ei tarvitse olla toistuvaa. (Hamarus 2007.)

Keudan suunnitelmat ja ohjeet? Kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma

Päihteiden käyttöön puuttuminen

Jos opiskelija on päihtyneenä tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena oppilaitoksen alueella, varmistetaan, ettei opiskelija ole vaaraksi itselleen tai muille. Opiskelijaa pyydetään poistumaan opetustilanteesta ja tämän jälkeen hänen kanssaan keskustellaan kahden henkilökuntaan kuuluvan kanssa. Jos mahdollista, keskustelu toteutetaan yhdessä opiskeluhoitohenkilöstön kanssa. Mikäli opiskeluhoitohenkilöstöä ei tavoiteta, keskustelu käydään opiskelijan ja muun henkilöstön kanssa, esimerkiksi kahden opettajan kanssa. Opiskelijaa ei jätetä yksin. Hänet ohjataan saattaen joko oppilaitoksen opiskelijahuolto- tai oppilaitoksen ulkopuolisten palveluiden piiriin.

Jos henkilöstön jäsen on päihtyneenä tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena työtehtävissä, varmistetaan ettei hän ole vaaraksi itselleen tai muille. Henkilön esimies tai muu esimiesvastuussa oleva henkilö pyytää henkilöä poistumaan työtehtävistä. Tämän jälkeen hänen kanssaan keskustellaan esimiehen toimesta ja noudatetaan Keudan päihdeohjelmaa.

Keudan ohjeistukset? Opiskelijoilla päihdeettömyyssuunnitelma ja päihdeohjelma.

Perheväkivaltaan puuttuminen

Perhe- ja parisuhdeväkivallassa on kyse vääristyneestä vallankäytöstä, joka voi ilmetä fyysisenä pahoinpitelynä tai henkisenä painostuksena (esim. nimittelyä, pelottelua, uhkailua, eristämistä). Kyseeseen voi tulla myös taloudellinen kiristäminen tai omaisuuden tuhoaminen. Perhe- ja parisuhdeväkivalta on uskottua yleisempi ilmiö. Se on rikos ja aina lastensuojeluasiana, mikäli mukana on lapsia.

Jos oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva epäilee nuoren joutuvan kokemaan perhe- tai parisuhdeväkivaltaa tai joutuvan ikänsä huomioiden kokemaan sopimattomia asioita, on asia aina otettava puheeksi. Opiskelijan voi myös ohjata kuraattorin tai terveydenhoitajan vastaanotolle. Jos alle 18-vuotias nuori kertoo joutuneensa perheessään väkivallan uhriksi tai henkilökuntaan kuuluva epäilee näin käyneen, on opetus- ja opiskeluhoitohenkilöllä velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 417 /2007, 25§).

Täysi-ikäistä opiskelijaa tai henkilökuntaan kuuluvaa rohkaistaan aina hakemaan itse apua tilanteeseensa ja tarvittaessa autetaan avun hakemisessa.

Tiedottaminen kriisitilanteissa

Keudan kriisiviestintäsuunnitelma

Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi

Määriteltävä Keudan kriisiryhmien tehtävät ja kokoonpanot huomioiden turvatiimit.

ESIMERKKI PKKY:

Kaikilla kriisiryhmään kuuluvilla on oikeus ja velvollisuus kutsua ryhmä koolle tarvittaessa. Lisäksi jokainen henkilökuntaan kuuluva voi esittää toiveen kriisiryhmän koollekutsumisesta. Kriisiryhmä arvioi tällöin ryhmän kriisiryhmän kokoontumisen ja toiminnan tarvetta.

Kriisiryhmän tehtävät:

1. Huolehtii toimintansa suunnittelusta ja suunnitelman laadinnasta vuosittain.
2. Kirjaa ryhmän sisäinen työnjaon ja vastuuketjun, varmistaa jäsenten nopean tavoitettavuuden. Jokaisen jäsenen on tiedettävä, mitä kukin tekee kriisin kohdatessa. Ryhmä päättää, millaisia kriisitilanteita käsitellään ja mikä on ryhmän kokoontumistiheys
3. Selvittää etukäteen kriisitilanteiden tärkeät paikallisesti/alueellisesti toimivat yhteistyötahot ja sopii yhteistyön periaatteista ja käytännöistä. Huolehtii yhteyksien luomisesta kriisityön eri tahoihin, esim. kunnallinen kriisivalmiusryhmä, sosiaali- ja terveystoimi, seurakunta, keskussairaala, SPR, paikalliset vapaaehtoiset.
4. Perehdyttää oppilaitoksen muuta henkilöstöä suunnitelmaan: Järjestää koulutusta ja hankkii kirjallisuutta/ selkiyttää kriisiryhmän ja opiskelijahuollon työnjakoa.
5. Huolehtii siitä, että henkilökunta, opiskelijat, yhteistyötahot ja huoltajat tietävät, miten toimitaan erilaisissa tilanteissa ja miten tiedotetaan alkuvaiheessa. Huolehtii, että kriisitoimintaohje ja hätänumero ovat luettavissa oppilaitoksen ilmoitustauluilla.
6. Organisoii toimintaa kriisitilanteissa yhteistyössä auttajien kanssa.
7. Huolehtii välittömästi henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista: Valmius välittömiin kriisitoimiin. Kohtaa opiskelijoiden, henkilökunnan tai muiden asianosaisten reaktiot, tarjoaa tukitoimia.
8. Arvioi kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tekee kriisisuunnitelmaan tarvittavat paikalliset muutokset.
9. Kriisiryhmän oman kriisivalmiuden ja -taitojen ylläpito ja harjoittelu.

Tärkeät puhelinnumerot ja hätäensiapuohjeet

Yleinen hätänumero 112

LISÄÄ: yleinen toimintaohje

Ilmoitus poliisille väkivallan uhkasta:

Opetuksen viranomaiset voivat ilmoittaa työssään saamia tietoja oman kuntansa poliisille, kun he epäilevät jonkun olevan vaarassa väkivallan kohteeksi.

[Toimitilaohjeet sisältäen yhteystiedot](#)

Muut kriisiapua tarjoavat tahot TÄYDENNÄ

Seurakunta, lastensuojelu, kriisikeskukset yms.